

Politikk og kommunal økonomi

Innledning

Den kommunale frihet hadde blitt begrensa av staten i mellomkrigstida. I stor grad var det et resultat av de økte økonomiske problema som mange kommuner havna opp i. Etter krigen beholdt staten styringsmulighetene. Kommunene ble statstjenere i en plandirigert økonomi, og myndighetene ønska å gjøre dem til instrumenter i sin politikk. Den statlige dirigeringa av kommunene ble ikke så følbare de første åra etter krigen, verken i Tydal eller i mange andre kommuner. Tvert imot gjennomgikk det kommunale sjølstyret en fornyelse etter et mellomspill med administrasjonslover fra 1920-åra og «nyordning» under NS-styre i okkupasjonstida. Den kommunale aktiviteten økte med bedre økonomi, særlig innafor skole-, sosial- og teknisk sektor. I Tydal var den kommunale virksomheten svært liten i mange år etter krigen. Det er først på sekstitallet at det skjer større endringer og vekst. Kommunen ble da også mer «synliggjort» gjennom de offentlige bygg som ble ført opp; herredshus, skole og idretts- og samfunnshus. I disse åra opplevde mange kommuner en innstramming i handlefriheten ved at de i større grad enn før ble redskap for statens utjavnings- og velferdspolitik. Så kom 1970-åra med et økende gap mellom skatteinntekter og utgifter, og det økte behovet for statlige overføringer. I 1970 utgjorde disse ca. 20 prosent av kommunenes samlede inntekter. I 1985 var andelen økt til 40 prosent. Tydal fikk en annen utvikling på grunn av inntektene fra kraftutbygginga. Disse gjorde det ikke bare mulig å greie seg uten statlige overføringer, men Tydal kunne på egen hånd gjøre investeringer som andre kommuner ikke maktet eller iallfall måtte ha statsoverføringer til. Den tekniske sektor ble raskt bygget opp i 1970-åra, og kommunen gikk løs på grunnlagsinvesteringer i veg, vatn, kloakk, bygninger m.v. Kommunestyret Sørga også for å legge forholda til rette for industri-etableringer i håp om å skaffe innbyggerne varige arbeidsplasser etter at kraftutbygginga tok slutt. Kommunen ble enten aksjeeier eller engasjerte seg direkte i næringstiltak på andre vis. Nyetableringer fikk lån i næringsfondet, og for å lede denne utviklinga ble det bygd opp et eget næringskontor. I de første årtiene etter krigen hadde hovedoppgaven vært å bygge opp velstanden og trygge et minstemål av velferd for alle. Med økte inntekter har oppgaven dreid mer i retning av å fordele den oppnådde velstand og opprettholde en høg velferdsstandard. Kommunen har satsa særlig på helse-, sosial- og kultursektoren. Dette har blitt synliggjort gjennom nybygg til Helsehuset, idrettsanlegg, museum og nytt skolebygg. Knappt noe kulturtiltak og organisasjonsarbeid drives uten støtte fra kommunen. Barne- og ungdomsarbeidet f.eks. drives direkte fra kulturkontoret i herredshuset. Alle synes det har vært ei storarta økonomisk utvikling. Det ble nesten slik ei tid at etatsjefene fikk det de ba om, alle organisasjonene fikk kommunal støtte, og de som ville investere i nye næringstiltak kunne rekne med å få rimelige lån og andre fordeler. Men enkelte mener det har blitt for mye kommune. Nå skal kommunen stå for alt, sier de som er opp i åra, og tenker tilbake på den tida de holdt dugnad på ungdomshuset, tråkka opp skiløype, laga idrettsplass og brøytt veg fram til garden. Enkelte sakner den gode tida da de strevde med å lage basargjenstander og samla inn penger på alle slags vis til Helsehuset, eldreomsorg og husmorferie. Det er ikke slik at kritikerne vil ha tilbake gammeltida. Og det holdes fremdeles basarer og gjøres mye dugnad både på idrettsplasser, ungdomshus og andre steder. Men folk føler at det er blitt en større kravmentalitet og mindre ansvarsfølelse, og enkelte sier at tydalingen er blitt bortskjemte. De

frykter at baksida ved økt offentlig velstand er mindre privat og frivillig initiativ.

Folk «slet tungt før i tida og fikk lite igjen for slitet. Men de var fornøyd allikevel. I dag er det ingen som sliter, og nesten ingen som er fornøyd med tilværelsen»

(Utflytta tydaling, Johannes Johannessen Ås, f. 1891, skrevet 1975.)

«Det var mindre stress og mer sosialt samvær før. Enda arbeidsdagene var lengre og arbeidet mer tungvint, gikk vi ofte på besøk til hverandre. Sjøl midt i uka var det ganske vanlig. Ble ikke gjort noe vesen av det. Hvis du traff på å komme når folk satt ved matbordet, fikk du beskjed om å hente deg en kopp i skapet og slå deg ned. I dag må du mest ha skriftlig invitasjon for å gå bort».

(Ole Kjøsnes i intervju i Selbyggen, des. 1990.)

Fra bygginga av inntaksdammen ved Nedalsfoss.

Veksten i kommunal aktivitet har ført med seg en tilsvarende vekst i administrasjon. Det gamle herredshuset har blitt for lite, sjøl om en har tatt i bruk både leilighetene og andre utleide rom. Noen funksjonærer har derfor flytta ut til kontorer i det nye servicebygget som ble bygd i 1983–84. Ei naturlig utvikling har vært at ordføreren er blitt heltidspolitiker, og lederne for de ulike sektorene har fått sjefsstillinger. Økt byråkratisering har også ført til debatt om organisasjonsstrukturen i kommunene. Utviklinga etter krigen har i det hele vært prega av en søken etter nye og bedre organisasjons- og styringsformer. Tydal har prøvde flere organisasjonsmodeller og vedtok sist å endre styringsstrukturen i 1991 etter langvarige politiske diskusjoner.

Kraftutbygging og kommuneøkonomi

Kraftutbygginga i Tydal fullføres

Etter at Nesjøreguleringa var ferdig og Vessingsfoss kraftverk kommet i drift i slutten av 1971, gikk TEV straks i gang med å bygge et femte kraftverk i Tydal. Fallet mellom Sylsjøen og Nesjøen lå fristende til for å bli utnytta, og TEV eide allerede området der kraftstasjonen skulle ligge. Bygginga av Nedalsfoss kraftverk var dermed uproblematisk for TEV. Inntaksbassenget ble lagt på norsk side nedafor det store reguleringsmagasinet Sylsjøen. Sperredammen skapte en ny liten innsjø som har fått namnet Falksjøen (etter et falkepar). Nedalsfoss kraftverk sto ferdig i 1974. Utbygginga i Tydal tok dermed slutt. Men 20–25 mann ble fortsatt sysselsatt ved bygningsteknisk avdeling til forskjellige etterarbeider, bygging av fritidsheim ved Stugusjøen og diverse reparasjons- og vedlikeholdsarbeider. Mange av de vante anleggskarene ble ellers tatt med på kraftutbygginga i andre kommuner i fylket (prosjektene Orkla-Grana,

Svorkmo, Bratsberg, Nidelva og Nedre Nea).

Framtidige muligheter

Men det har ikke mangla planer for videre utbygging i Tydal. Mange i Tydal har også stilt seg positive til mer kraftutbygging. I den første generalplanen fra 1977 holdt en mulighetene åpne, men krevde at «det må legges et helhetssyn på de gjenværende vasskraftressurser i kommunen.» En eventuell ny konsesjon for videre kraftutbygging måtte gjøres på alle reguleringene samtidig, mente politikerne. Men de gjorde det klart at bygda primært ønska å ta vare på de vassdraga som ennå var uregulert. «Ved videre utbygginger må økt utnytting av eksisterende anlegg prioriteres,» het det i generalplanen. De videre mulighetene for utbygging i Tydal er presentert i Samla plan for vassdrag. Et forslag går ut på å overføre Finnkoisjøen, eventuelt også Ramsjøen, til Nesjøen. Dette kan gjøres ved å lede vatnet i Finnkoisjøen i rørgate til Store Sanka, ea. 3 km fra Essandsjøen. Prosjektet vil gi en pen produksjonsøkning uten å endre manøvreringsreglementet i Nesjøen. Ulempene vil bl.a. være tørrlegging av Løddølja, slik at elva ikke får noen funksjon som stengsel for husdyr. Kommunen gikk derfor imot planen, men også fordi den vil gi kortvarig sysselsetting for noen få anleggsfolk og beskjeden inntektsøkning i kommunekassa. Det er også mulig å overføre Stugusjøen med eventuelle tilløpselver til Nesjøen/Essandsjøen. Det gir imidlertid liten økonomisk gevinst og vil sannsynligvis få store skadevirkninger for turistnæringa i Stugudal. En annen mulighet for å få mer kraft fra Tydal er å regulere det siste større vassdraget som er igjen, nemlig Hena. Fordelen vil være at en får utnytta fallet mellom Stugusjøen og Greslimagasinet bedre. Men det vil i så fall ødelegge fylkets høgste fossefall, skade fisket og føre til store ulemper for reindrifta. Valgprogramma til alle de politiske partier og lister har derfor hatt med et punkt om vern av Hena. Henfallet var baksidebilde på Arbeiderpartiets valgbrosjyre i 1983. Kommunestyret har da i likhet med berørte friluft-, naturvern- og næringsinteresser gått inn for at Hena tas med i verneplanen for vassdrag (Verneplan IV). I 1983 begynte TEV å planlegge enda et kraftverk for å utnytte fallet mellom Sylsjøen og Falsjøen (Sylsjø kraftverk). I 1983 tenkte en seg byggestart allerede året etter og to års anleggstid. Anlegget ville bli på svensk side, og den svenske regjeringa ga også tillatelse. Men TEV utsatte prosjektet og gikk først løs på Nedre Nea kraftverk i Selbu. I 1988 tok TEV sikte på anleggsstart av Sylsjø kraftverk i 1992. Disse planene og prosjektene skapte stor optimisme i Tydal. Utbygginga av Nedre Nea krevde mange nye arbeidere, og de hadde håp om fortsatt sysselsetting med bygging av Sylsjø kraftverk. I løpet av disse åra ville mange eldre anleggsarbeidere bli pensjonister. Enkelte ungdommer tok derfor sjansen på å si opp faste jobber og hev seg ut i anleggsarbeidet. Men det gikk ikke slik som de nyinntatte håpte på. Da Nedre Nea var fullført, hadde kraftbehovet endra seg. Bygginga av Sylsjø kraftverk er skutt ut i det blå, og arbeidere er sagt opp. Vinteren 1990 var det stor arbeidsledighet i Tydal. Den kom til å vare ved siden byggeavdelinga til Trondheim e-verk ble uten oppdrag. Fra 1991 er de tre tidlige avdelingene i Tydal (drift, vedlikehold og bygg) slått sammen til en såkalt energidivisjon. Arbeidsstokken er nesten halvert i forhold til tidligere, da det var 50—60 mann sysselsatt av TEV. Ei rekke stillinger er dessuten blitt overflødige de siste åra etter som arbeidsoppgavene ble automatisert. Damvokterne ved Sylsjøen ble f.eks. rasjonalisert bort i 1974. Også de ea. 30 ansatte ved Neaverkene kan føle seg usikre. Teknisk sett lar det seg gjøre å fjernstyre kraftverkene fra Trondheim. Men om det blir gjennomført, vil det bli tatt ille opp i Tydal.

Kommunens andel av verdiskapinga

Kraftutbygginga har ført med seg et økonomisk omskifte i bygda. Den aksellererte en utvikling som nok ville ha kommet ellers også. Den gamle sjølbergingsmåten og driftsformene med setring og slått i utmarka og fiske, jakt og handverk som attåtnæringer ville ha gått under uansett kraftutbygging eller ikke. Men mange ville ha blitt annerledes uten den. Utviklinga innebar store økonomiske fordeler for kommunen og for noen privatpersoner. Enkelte grunneiere fikk erstatninger for rettigheter og grunn de hadde liten nytte av i øyeblikket. Men engangserstatninger for utmarksherligheter ble en kortsiktig gevinst. Erstatningene kunne høres store ut når pengene ble utbetalt på en gang. Men salg av ei eller flere hyttetomter kunne senere ha oppveid hele erstatningsbeløpet som enkelte fikk. Mange brukere tapte såpass mye av sitt framtidige ressursgrunnlag at bruka allerede er blitt for små til å leve av. Hele bygda mista multeterreng som ikke ble verdsatt. De som fiska mye til salg og husbehov, opplevde at fisket minka og kvaliteten av fisken var dårligere enn den som fans fra før. Å vurdere den totale fordelene mot skadene eller ulempene av kraftutbygginga, er imidlertid vanskelig. Rekneskapet blir dessuten vanskeligere jo lengre periode vi tar med — og konsekvensene for framtida kjenner vi ikke ennå. En ukjent faktor er f.eks. hvordan bygda ville ha greid å øke utbyttet av turistnæringa og utmarksnæringene uten kraftutbygging. Dessuten er det også snakk om estetiske verdier og goder som i det hele tatt ikke lar seg måle med tall eller penger. Det blir også vurderinger hvor mye et lokalsamfunn bør ha av den verdiskapinga som ei kraftutbygging gir. Hvor mye bør grunneierne og kommunen få for naturressursene, og hvor mye fortjeneste er det rimelig at kraftselskaper skal ha for å utnytte disse? Eller har kanskje hele samfunnet rett til de ikke-arbeidsskapte verdiene som vatn, luft osv.? Ved kraftutbygginger har det blitt relativt klare regler for hva som skal erstattes. Men størrelsen på erstatninger og salg har i stor grad vært bestemt gjennom dragkamp mellom selger og kjøper og mellom kommune og kraftutbygger. Spørsmålet vi stiller nå er hvor mye privatpersoner og kommune har fått av økonomiske fordeler, og om fordelinga mellom partene har endra seg siden kraftutbygginga starta.

Fallrettigheter og erstatninger

TEV drev oppkjøp av fallrettigheter i Tydal fra de begynte å tenke på kraftutbygging i åra like før første verdenskrig. Mesteparten var kjøpt opp før kraftutbygginga tok til. Prisene varierte, men mange hevder i ettertid at rettighetene ble solgt for en slikk og ingenting. Dette salget har betydd lite for grunneierne, men må i de fleste tilfeller sees på som en gevinst. Elva og fossen lå jo der og kunne ikke nyttes til noe alternativt produktivt formål, bortsett fra at vatnet var nødvendig for tømmerfløtinga. Erstatninger for direkte skader og ulemper på grunn av reguleringer, strekking av kraftlinjer og tap av jord, skog og beite, ble vanligvis henvist til særskilte skjønn. De fleste erstatningene ble gitt som engangsbetøp. Men en del har fått, dels etter eget ønske, utbetalt disse som årlige erstatninger og beløpene blir indeksregulert. I 1970 utgjorde reguleringserstatningene til private omkring 75.000 kroner. Disse erstatningene kan i de aller fleste tilfeller ikke vurderes som noen fordel eller fortjeneste. Det kan heller diskuteres om skjønna har gitt full kompensasjon for alle skader, tap og ulemper.

Konsesjons- og reguleringsavgifter

Lovgivinga for vassdragsreguleringer bestemmer at kraftutbyggeren skal betale konsesjonsavgift til stat og berørte kommuner. Konsesjonsavgifta er ment som erstatning for skader og ulemper av allminnelig karakter som ikke blir erstatta på andre måter. Dessuten skal den gi innbyggerne i kommunen del i de verdiene som reguleringa skaper. Avgifta har etter krigen steget fra maksimalt fire til ti kroner pr. Nhk (naturhestekraft), og den blir fastsatt ved skjønn. Stortinget avgjør fordelinga mellom de berørte kommunene. Vanlig praksis har vært at magasinkommunen har fått 80 prosent av konsesjonsavgifta og elvekommunene 20 prosent. Avgiftene har blitt satt relativt høgt, men ikke til det maksimale som kommunestyret har forlangt. Kommunen har heller ikke fått så stor del av avgiftene som de har forventa eller håpte på. Avgiftene for Sylsjøreguleringa ble f.eks. fordelt med 45 prosent til Tydal og 40 prosent til Selbu. Resten ble fordelt på Klæbu, Tiller og Strinda kommuner. For Vessingsjøen fikk Tydal først 55 prosent og Selbu 45 prosent. Det var ei fordeling som Tydal fant særlig urimelig, for kravet her var 100 prosent. Ved ny fordeling for 1980-åra ble Tydals andel imidlertid økt til 70 prosent. Heller ikke for Essandog Stugusjøreguleringa fikk Tydal full uttelling. Fordelinga her ble 75 prosent til Tydal og 25 prosent til elvekommunen Selbu. Avgiftene blir fastsatt i nominelle kroner og kunne opprinnelig reguleres bare hvert 30. år. I 1959 ble perioden satt ned til 20 år og fra 1974 til 10 år. Med den store inflasjonen vi har hatt i etterkrigstida, betyr dette at konsesjonsavgiftene har hatt synkende verdi. De ga kommunen 82.000 kroner i inntekter i begynnelsen av 1960-åra og var i 1988 kommet opp i vel 1,6 millioner kroner. (1990: 2.383.000 kroner). Dersom de er ment å gi kommunen en del av verdiskapinga, er det ikke stor andel som faller på Tydal. Kraftverka i kommunen (Nea/Tya, Greslifoss, Vessingfoss og Nedalsfoss) har en middels årsproduksjon på ea. 1.150 mill kWh. Salgsverdien av denne krafta, berekna etter 8 øre pr. kWh, er 108 millioner kroner. De totale avgiftene utgjorde da i 1988 1,5 prosent av verdiskapinga.

Fonds og konsesjonskraft

Kraftutbygging har erfaringsmessig ført til ulemper og omstillingsvansker for primærnæringene og ikke minst sysselsettingsproblemer når utbygginga tar slutt. TEV ble derfor pålagt å avsette fonds slik at Tydal bedre skulle hanskes med slike problemer. Av jordbruksfondets midler på 250.000 kroner går rentene vesentlig til innkjøp av felles redskaper. Gardbrukerne synes dette har vært ei god støtte som har hjulpet dem til å unngå overmekanisering og unødige kostnader. Næringsfondet på 500.000 kroner har vært nytta til investeringer og nye tiltak for å skaffe flere arbeidsplasser i kommunen. Alt under krigen ble det innkrevd et fiskerifond fra TEV for reguleringa av Essand- og Stugusjøen. Fondet var på 10.000 kroner for hver av sjøene og skulle brukes til opphjelpe av fisket. Men renteavkastninga var for liten til å gjøre nytte for seg til fiskefremmende tiltak. Fondet ble stående urørt og var glemt av tydalingene da det kom brev fra statsadministrasjonen i 1984 om at fondet skulle overtas i regional forvaltning. Fondet ble utbetalt til kommunen i 1991, men har hittil ikke kommet til særlig nytte for fiskeriene. Det har betydd mer at TEV har gitt store beløp til fiskeribiologiske undersøkelser og satt ut fisk i de regulerte sjøene.

Vassdragsreguleringslova gir kraftkommunene rett til å kjøpe ti prosent av innvunnet kraft til en rimelig pris. Hensikten med denne konsesjonskrafta er at de skal sikres kraft til egen forsyning. Tydal inngikk kontrakt med TEV i 1962 og fikk da 250 kW gratis kraft for all framtid som erstatning for at TEV overtok

rettighetene i Kistafossen. Ut over dette skulle TEV levere kraft til full dekning av kommunes behov etter «den til hver tid gjeldende statskraftpris». Statskraftprisen lå på denne tida nær sjølkostpris, men den steg etter hvert langt over denne. I 1970-åra forhandla derfor kommunen med TEV om levering av kraft til en pris under statskraftprisen. Spørsmålet var aktuelt også i andre utbyggingskommuner, og Departementet begynte å fastsette prisen på konsesjonskrafta der partene ikke ble enige seg imellom. Dette avklarte imidlertid ikke situasjonen mellom Tydal og TEV, siden Departementets prisfastsettelse bare gjaldt konsesjoner etter 1959. Tydal krevde konsesjonskraft til sjølkost fra de tidligste og dermed billigste utbyggingene, mens TEV hevdde at dette var å «skumme fløten» fra kraftutbygginga. Prisspørsmålet på konsesjonskrafta er ennå i 1991 en tvistesak mellom TEV og Tydal kommune. Men kommunen har lite å hente i denne saka, siden den faktisk får en noe billigere strømpris enn den gjennomsnittlige kostprisen som TEV vil holde seg til.

Andre ytelser og kompensasjoner

Under konsesjonsbehandlingen og i direkte forhandlinger med kommunen eller grunneiere har TEV blitt nødt til å gi visse motytelser og kompensasjoner. Kraftutbygginga har generelt påført kommunen økt belastning og slitasje på kommunikasjonsnett, den har tvunget kommunen til å forsere investeringer og ført til større etterspørsel etter kommunale tjenester. TEV har kompensert dette ved å forskuttere vegbygging og gitt støtte til vedlikehold av vegnettet. Skogeierne har fått skogsveger eller tilskott til slike som kompensasjon for manglende fløtervatn og nye vansker med transporten. Tilskott til samfunnshus og helsehus (legetjeneste) har kommet hele bygda til gode, men var også goder som arbeiderne hadde et rimelig krav på.

Kraftverksbeskatning

TEV eier store verdier i Tydal. Det er en av de største grunneierne og disponerer store arealer rundt damstedene, sjøene og kraftverka. Bl.a. eier TEV vel 28.000 dekar fjellområder mellom Sylane og Skarsfjella. Det eier 260 dekar skog, 20 dekar av eiendommen Husvold, Neatun med 11 eneboliger for driftspersonale og flere hytter, brakker og hus. Dessuten har TEV svære verdier i kraftanlegg, damanlegg, transformatorstasjoner og overføringslinjer. De største inntektene fra kraftutbyggeren får kommunen derfor fra formues-, inntekts- og eiendomsskatt av TEV. Til å begynne med var det skatt fra formue og inntekt som ga mest i kommunekassa, men etter hvert har eiendomsskatten blitt like viktig. Skatteinntektene har steget svært mye, mer enn prisene, og det skyldes at grunnlaget for skatteberegninga har endra seg. Eiendomsskatten er en kommunal skatt som det er opp til kommunestyret å innføre. Den skal maksimalt utgjøre 7 promille av takstbeløpet. Skattetaksten skal revideres hvert tiende år, men det er adgang til oftere takseringer dersom eiendomsverdiene forandrer seg mer enn andre eiendommer. Likningsmyndighetene i Tydal baserte lenge takstene på byggekostnader. Sjøl et rundskriv fra Riksskattestyret i 1965 om å legge «den antatte salgsverdien til grunn», endra ikke på den praksisen. Fram til midten av 1970-åra var eiendomsskatten den samme i mange år og lå ennå under 60.000 kr. Konsesjonsavgiftene utgjorde over fem ganger så mye, og Tydal fikk på denne tida 100.000 kroner året i skatteutjamningsmidler. Forandringene i skattlegginga kom for alvor i 1980-åra. En av årsakene var press fra kraftverk-kommunene, som begynte å organisere seg for å fremme

felles krav. Landsforeninga for kraftverkkommuner ble stifta i 1977. Tydal ble straks medlem og fikk del i et felles ekspertise- og støtteapparat som Landsforeninga utvikla. En annen viktig grunn var at fylkesskattesjefen i Sør-Trøndelag ga et konsulentfirma i oppdrag å foreta taksering av kraftverka i Nea-Nidelva vassdraget. Takstene gikk kraftig opp, og fra 1981 fulgte Tydal nye prinsipper for kraftverksbeskatning. Mens en tidligere hadde lagt byggekostnader til grunn for formues- og inntektsverdsettinga, ble nå skattbar inntekt knytta til gjennomsnittlig strømproduksjon de siste fem åra. Samtidig benytta kommunen seg av retten til hyppigere takseringer. Skatteinntektene har derfor økt i været. Særlig har eiendomsskatten økt betydelig. I 1990 utgjorde denne til sammen nesten 16 millioner kroner eller 42 prosent av alle skatteinntekter. I hovedsak var dette skatt av kraftverkene.

I 1981 ble det holdt et offentlig debattmøte om hva en skulle bruke de økte inntektene til. Her ble det særlig krevd at en måtte prioritere nytt helsehus og satse på skole og kultur. Ønska blant de 200 frammøtte var bl. a. ny skole, museumsbygg, bedre bibliotek, idrettshall og svømmebasseng. Politikerne fikk ros for at de hadde tillyst folkemøte. Bare pendlerne klaga. De mente særlig å ha bidratt til velstanden, men tidspunktet for møtet gjorde det umulig for dem å delta.

Takseringsreglene er imidlertid upresise, og det kan gjøres ulike berekninger av kraftproduksjon, kraftpris, driftsutgifter og gjenværende levetid for anlegga. Tydal kommune og TEV har lagt fram ulike oppfatninger og partene har engasjert konsulenter, advokater og rettsapparatet til støtte for sine syn. Det har stått særlig strid om tolkninga av den såkalte Neakontrakten. Ifølge denne har Sør-Trøndelag Kraftselskap (STK) rett til 50 prosent av produksjonen til sjølkost. Men denne har sunket langt under markedspris, og Tydal kommune begynte i 1981 å skatlegge kraftselskapet for denne fordelene. TEV fikk på sin side fradrag for den reduserte verdien Neaverket hadde på grunn av denne kontrakten. Tydal ble imidlertid dømt til å betale tilbake den innkrevde skatten fra STK. Da den endelige dommen falt i Høgsterett i 1988, var dette beløpet nesten 25 millioner kroner. Men kommunen fikk året etter rettens medhold i at TEV i stedet måtte betale 3,5 millioner kroner mer i skatt årlig, rekna fra 1985. Den endelige tolkninga av Neakontrakten er ennå i 1991 ikke avgjort av Høgsterett. Samtidig venter en på resultatet av en tvistesak med TEV om formuesbeskatninga som skal opp for Lagmannsrett. Kommunen venter spent på utfallet, som er høgst usikkert for de to rettssakene. Den har for sikkerhets skyld satt av de pengene som kan kreves tilbakebetalt, på et eget fond. Kraftverksbeskatninga er altså blitt et svært omtvistet område mellom utbyggingskommunen Tydal og utbyggeren TEV. Liknende konflikter fins i andre kraftkommuner. De har lenge vært underlegne overfor den ekspertisen som kraftselskaper kunne stille opp med, både under konsesjonsfasen og senere. Men Landssammenslutninga av vasskraftkommuner har styrka kommunenes posisjon. TEV og andre kraftselskap har derfor i de siste åra begynt å reagere kraftig på at skattene har økt så mye siden slutten av 1970-åra. På et tiår har skattene de betaler økt nesten fire ganger mer enn konsumprisindeksen, hevder Tor Brekke i TEV. I si mobilisering mot kraftkommunene får kraftselskapa støtte fra forbrukerne, som gjerne vil ha billigere strøm. Mange ser også med misunnelse på at noen kommuner får så store inntekter av sine naturressurser, og Stortinget har nå varsla ei omlegging av kraftverksbeskatninga. I Tydal frykter en trangere tider enn før og har begynt å innstille seg på en strammere økonomisk politikk.

Kraftutbygging og kommunal utvikling

Om vi skal undersøke virkninga som kraftutbygginga har hatt på den kommunale utviklinga, er det her mest interessant å se på de tre områdene befolkningsutvikling, næringsdifferensering og økonomisk vekst.

Befolkningsutvikling

Vi kan raskt konkludere med, ved å gå tilbake til innledningskapitlet for del II, at kraftutbygginga har hatt positiv virkning på befolkningsutviklinga. Folketallet steg i 1950-åra som resultat av kraftutbygginga, og har siden holdt seg stabilt. Foreløpig har det heller ikke vært tegn til fraflytting etter at kraftutbygginga tok slutt og arbeidsløsheten meldte seg. En kan igjen takke kraftutbygginga, som har gitt kommunen økonomi til å utnytte sysselsettingstiltak for å motvirke ledigheten. I perioder har det vært innflytting av yngre mennesker, og slik har en også unngått forgubbing. Men siden kraftutbygginga har gitt arbeidsplasser nesten bare til menn, har det blitt et mannsoverskott i bygda. Det har også vært ei viss flytting fra utkantgrendene til sentrumsområdet, men denne ville ha kommet i like stor grad uten kraftutbygging.

Anleggsarbeidere i tilløpstunnelen ved Nedalsfoss i 1972. Fra venstre Odd Myrmo, Kåre Østby, Tomas Sollien og Arvid Aas.

Næringsutvikling

Kraftutbygginga har pågått over en lang periode, lenger enn i de aller fleste kraftkommuner. De første utbyggingene krevde relativt mange anleggsfolk og tok lang tid. De senere utbyggingene gikk raskere unna, med stadig større maskiner, borerigger osv., og sysselsatte færre arbeidere. Likevel har tallet på arbeidere holdt seg oppe, fordi mange har blitt tatt med på anlegg utafor kommunen. Dette har gjort at Tydal har unngått de store svingninger i sysselsetting og unngått vanskelige omstillingsprosesser. Resultatet har blitt et stabilt folketall, en gunstig aldersfordeling og tilflytta arbeidere og funksjonærer som har blitt bofaste og integrert i bygdesamfunnet. Kommunen har ikke bare blitt tappa for kraft og ressurser, men noe har også kommet inn.

Sysselsetting i bygg, anlegg, kraft- og vassforsyning

Bygg og anlegg	115	89	96	89
Kraft og vassfors	25	46	47	46

(Kilde: Folketellingene 1960-80, arbeidstakerstatistikk 2. kvartal 1990.)

I jord- og skogbruket har det blitt færre sysselsatte, men samme utvikling finner vi i alle kommuner. Antallet yrkesaktive minka med en tredjedel mellom 1960 og 1980, men primærnæringene har vist stor motstandsdyktighet mot avvikling. Det drives fortsatt jordbruk på den dyrka jorda, nytt land er dyrka og mange små tilleggsbruk er ennå i live. Men bygda har ikke greid å utvikle et differensiert næringsliv som kan møte nedgangstidene en står overfor nå. Industrireisinga har vært — og er — politikernes hodepine. Mye er forsøkt og har fått kommunal støtte, men få tiltak og arbeidsplasser er blitt varige. Antallet sysselsatte i industrielle tiltak har holdt seg under tjue personer. I 1990 var det registrert bare tolv arbeidstakere. Under kraftutbygginga fikk A/S Linjetjeneste og andre lokale entreprenører oppdrag i bygda. Samtidig økte også etterspørselen etter tjenester. Vi kan slik framheve indirekte virkninger, inkludert skatteinntekter for kommunen av anleggspersonale og andre tilsatte i avleda virksomhet. Men det har blitt svært lite av direkte og varige økonomiske ringvirkninger. Noen trur tvert imot at anleggstida har svekka det private initiativet og utviklinga av et variert næringsliv. Kanskje også arbeidsmoralen, legger enkelte til.

Økonomisk vekst

Anleggsarbeidet ble, særlig til å begynne med, bedre betalt enn anna arbeid tydalingene hadde vært vant med. Mange fikk økte inntekter og bedre råd til å kjøpe forbuksvarer og til å investere på garden. En ble godt vant, og i nabobygdene sa folk at det var dyrt å leie arbeidskraft fra Tydal. Ser vi på gjennomsnittsinntekta for personlige skatteyttere, har den siden 1970-åra likevel ligget under gjennomsnittet for fylket. Men den har vært større enn i nabokommuner som f.eks. Holtålen, som ikke har hatt kraftutbygging. Det er nok svært rimelig å tru at kraftutbygginga har bidratt til denne forskjellen. Den klareste positive virkninga merkes på den kommunale økonomien. Skatteinntektene har øket i været, og kommunens inntekter pr. innbygger ligger langt over det vanlige i kommuner uten kraftutbygging. Tydal lå i 1987 på femteplass i landet over kommuner med høggest inntekt pr. innbygger. Kommunen kunne tillate seg å bruke nesten 43.000 kroner på hver innbygger, mens de andre kommunene i fylket måtte nøye seg med 11.000—17.500 kroner. Tydalingene fikk mest av velferdsgoder på alle sektorer — men kommunen var også den dyreste i drift av alle i fylket.

Skatteinntekter og avgifter (1.000 kr.)

År	Formue og innt.skatt	Eiend. skatt	Konsesjonsavgift	Sum skatt og avgift
1965	1340	60	82	1482
1970	2423	58	159	2640
1975	5256	55	289	5600

1980	5623	2129	489	8241
1985	18649	9965	1556	30170
1990	22200	15856	2383	40439

Med en slik gunstig økonomi har Tydal måttet finne seg i mindre overføringer fra staten. Fra og med 1977 fikk Tydal ingenting i skatteutjammingsmidler. Tydal har også fått mindre av de såkalte rammeoverføringer fra 1986 enn andre kommuner. I 1988 gikk disse overføringene kraftig ned, og rådmannen begynte da å frykte for at Tydal måtte belage seg på å greie seg uten statlige tilskott. I langtidsbudsjettet for 1989—1993 het det derfor: «Det er ingen grunn til å anta vi får en inntektsutvikling de nærmeste år som kan gi rom for realvekst. Tvert om: Det er mer sannsynlig at inntektsøkningen for vårt vedkommende ikke vil følge pris- og lønnsøkningen». I de siste budsjetta har begrepa sparing og nedskjæringer igjen blitt mer brukt. Usikkerheten omkring kraftverksbeskatninga har også bidratt til at politikere og rådmann har slått på bremsene for krav og ønsker om mer penger til alle gode formål og tiltak. Men det er ingen tvil om at Tydal har hatt og fortsatt vil ha en god økonomi i overskuelig framtid. Hva har så kommunen brukt kraftverkspengene til?

Kommunale investeringer

De økte inntektene ga rom for investeringer på en rekke felter etter 1970. Teknisk sektor vokste nå sterkt, og det ble sørga for betydelige grunnlagsinvesteringer i kloakk- og vassanlegg, veger og boliger. Kommunen fikk råd til å bygge ut helsestellet og de sosiale tjenestene, og disse områda ble etter hvert de mest tyngende på utgiftssida. Kirke- og kultursektoren har også hatt en sterk vekst. Et av de siste store løfta er nytt skolebygg.

Grunnlagsinvesteringer

Etterkrigsåra ble en planleggingens tid. Planlegging ble et honnørord, og på lokalt, regionalt og nasjonalt hold arbeidde politikere, byråkrater og fagekspertar med å planlegge samfunnsutviklinga. Tydal kom relativt sent med, og det var først med bygningslova i 1965 at den lokale planlegginga kom i gang. Nå skulle det lages generalplaner og opprettes bygningsråd. Behovet var så absolutt til stede, for det var temmelig mangelfullt med vassforsyning og kloakkforhold, og samtidig økende etterspørsel etter bolig- og hyttetomter. Bygningsråd ble valgt og kom i arbeid fra 1966. Det fikk snart mye å gjøre, og arbeidet falt mest på formannen. Det fikk noe sekretærhjelp fra formannskapskontoret, men skulle en komme noen veg med generalplanen, måtte en få tilsatt fagfolk. Etter en nølende behandling vedtok så kommunestyret å tilsette en kommuneingeniør/planlegger i 1969 — men foreløpig bare for to år. Det var slett ikke sikkert, mente mange, at det kunne bli et permanent behov for kommuneingeniør. Meninga var at han skulle arbeide med generalplanen. Men det var mange andre oppgaver som måtte løses, og arbeidet kom først i gang i 1972. Da ble det nedsatt flere arbeidsgrupper til å utrede forskjellige forhold innafor de enkelte saksområder. Sjølve arbeidet ble overlatt til et eget utvalg som fikk en sekretær til hjelp, og generalplanen ble omsider ferdig i 1978. Kommuneingeniøren ble ikke arbeidsløs, og kommunestyret ble fort overbevist om at denne stillinga og flere til var nødvendige i den tekniske etat. I løpet av 1980-åra har bemanninga

vokst til i alt fire ingeniørstillinger, to kontorpersoner og håndverkere og fagarbeidere i tillegg.

Vassverk og kloakkanlegg

En av de større oppgavene innafor teknisk etat har vært utbygginga av vassverk. Midtbygda fikk kommunalt vassverk som tok vatn fra Skårsåsjøen og vestre Langfallsjøen. I Gresli og Stugudal bygde TEV vassverk som kompensasjon for regulering av Stugusjøen og skader på private vassårer. Gardbrukerne på Løvøya bygde privat vassverk med kommunale tilskott. I slutten av 1970-åra og begynnelsen av 1980-tallet fikk så resten av beboerne del i kommunale vassverk til erstatning for sine private anlegg. Ei anna oppgave i 1970-åra var utbygging av kloakkanlegg og innføring av kommunal renovasjon. Dette har blitt videreført i 1980-åra. Den gamle søppelfyllinga på Fellmannmyra, hvor en brente søppelet, ble da flytta til en ny tømme plass. Samtidig er det utbygd renseanlegg for kloakk.

Boligpolitikk

Teknisk etat fikk også mer arbeid med den kommunale og private boligbygginga. I 1960-åra begynte kommunen å bygge boliger for å sikre kvalifisert personell til offentlige stillinger. De første kommunale boliger var tiltenkt lærerne. Dette var ikke noe nytt, for lærerne hadde før enten hatt leilighet i skolebygget eller leid egen lærerbolig. I 1965 kjøpte kommunen Rønningsgjerdet for å nytte eiendommen til boligformål. Her ble det først ført opp lærerbolig og senere hybelbygg med leiligheter og andre eneboliger som kommunalt tilsatte kunne leie. Senere er det også blitt bygd utleieboliger i Gresli og på den tidligere eiendommen Storekra i Ås. I tillegg har kommunen kjøpt opp enkelte hus og leiligheter. I 1991 har kommunen 31 leiligheter eller hus til utleie, pluss 15 hybler. Fra 1970-åra begynte kommunen også å legge ut områder til privat boligbygging. I 1971 kjøpte kommunen inn Berggård nedre, deretter Husvollia i nærheten og et område ved Åsgrinda, vest for Ås sentrum. I generalplanen er det dessuten utpekt boligfelt i andre grender for privat bygging. Kommunen sørger for å opparbeide feltene og fører fram veg, vatn og kloakk. Den kommunale boligpolitikken har hatt som formål både å stimulere nyetablerte familier til å bli i bygda og friste innflyttere til å slå seg ned. Særskilte grupper eller nøkkelpersonell som lærere og leger har fått egne øremerka boliger. Mange innflyttere vil, iallfall i første omgang, leie hus eller leilighet, og etterspørselen etter utleieboliger har vært økende i 1980-åra. Også tydalinger er interesserte leietakere. Grunnen er både flere tilsatte i offentlige stillinger og et økende antal skilsmisser.

Rønningsgjerdet, det første kommunale boligfeltet, slik det så ut i 1991.

God tilgang på byggeklare tomter til låge priser har gjort det lett for alle å etablere egen heim. I 1988, mens boligprisene i byene var på topp, kunne en få ei byggeklar tomt med veg, vatn og kloakk for 15.000 kroner i Tydal. De boligsøkende har i stor grad kunnet velge hvor de ville bo i bygda. Valget har for de fleste falt på sentrumsområdet, men det var ei utvikling som var i gang alt før de kommunale boligfeltene ble lagt ut. Også hyttebygginga ble omsider regulert. De første «Regler for hyttebygging i Tydal» ble vedtatt i 1971. Etterspørselen etter hyttetomter økte sterkt i 1970-åra, så dette var nødvendige reguleringsiltak til rett tid og ble til fordel for både grunneiere og tomtesøkere. Det skal vi høre mer om senere.

Kommunen overtar gards- og grendevegene

Et tredje arbeidsfelt for teknisk etat er bygging og vedlikehold av veger. Alt i 1950- og 60-åra hadde kommunen begynt å gi støtte til gards- og grendeveger. Behovet for skikkelige gardsveger som kunne brøytes om vinteren, ble særlig følbart da en fikk mjølkelevering til meieriet. Det ble ansett som en nødvendighet da mjølka ble henta med tankbiler fra omkring 1980. I 1969 ble det vedtatt faste retningslinjer for tilskott, som gikk ut på at gardbrukerne fikk en viss sum pr. løpende meter de utbedra eller bygde ut. I 1973 var tilskotta på kr. 1,25 pr. meter. Ei nedsatt nemnd gikk nå inn for at kommunen helt skulle overta ansvaret for og vedlikeholdet av gardsvegene, inkludert vinterbrøytinga. Teknisk utvalg holdt på at gardsvegene skulle få den nødvendige standard, slik at en kunne få statstilskott. Dette var på 50 prosent av kostnadene, og kommunestyret vedtok å yte 40 prosent når arbeidet var ferdig og godkjent. I løpet av 1970-åra fikk så alle gardar med en viss avstand fra hovedveg opprusta eller nybygd gardsveg som så ble overtatt av kommunen. Grunneierne slapp med å yte ti prosent av anleggskostnadene enten i kontanter eller ved eget arbeid. Kommunen bidro dessuten til bygging av ny bru for Henmo-gardene. Vedtaket ble gjort i 1972, og kommunen dekte halvparten av kostnadene. I Østby—Essandområdet overdro TEV de siste vegene til grunneierne og frasa seg dermed ansvaret for vedlikeholdet. Vegforeningene som grunneiere og brukere har danna, overtok dermed nesten fire mil veg. Ei bomavgift finansierer noe av vedlikeholdet.

Reitanvegen

Denne anleggsvegen fra 1950-åra ble overdratt til kommunene i 1964. Vegen ble holdt åpen for alminnelig ferdsel — på trafikkantenes eget ansvar. Vedlikeholdet ble fordelt mellom Tydal og Holtålen kommuner, Sør-Trøndelag fylke og TEV. Den største andelen falt på fylkeskommunen. Turister og andre reisende begynte å gjøre mer og mer bruk av Reitanvegen, som går i åpent og fint terreng. Økt trafikk kom imidlertid ikke partene som vedlikeholdt vegen til gode, men førte tvert imot til større vedlikeholdsutgifter. Og trafikken var til bekymring for reindrifta. En begynte nå å diskutere om en skulle kreve bomavgift av bilene. Spørsmålet ble akutt i 1979 da Holtålen kommune ikke ville bevilge mer enn maksimalt 25.000 kroner til vedlikeholdet. Løsninga ble at vegen ble utbedra og gjort til bomveg etterpå. Et styre med representanter for partene som vedlikeholder vegen, fikk overdratt ansvaret for bomvegen. Vedlikeholdet ble fordelt slik at de to kommunene skulle ta hver sin sjettedel av kostnadene, TEV en fjerdedel og fylket resten.

Helårsveg Tydal-Brekken

Helårsforbindelse sørover til Røros var et gammelt vegkrav i Tydal, og det ble ikke mindre aktuelt etter at en fikk sommerveg mellom Stugudal og Aursund i 1950-åra. Veganlegget ble drevet som et andelslag med kommunen som største andelseier. Bomavgiftene finansierte vedlikeholdet. En helårsveg ville korte ned avstanden mellom Tydal og Østlandet med 20 mil, og bygda ville få mye lettere adgang til skole-, service- og samferdselstilbudet på Røros. Mange setter store forhåpninger til at turiststrømmen vil øke og skape nye og flere arbeidsplasser i reiselivsnæringa. Kanskje kan helårsveg stimulere til industrietableringer også. Tydal kommune har derfor hele tida vært pådriveren i arbeidet med å få helårsveg. Vegprosjektet ble nevnt i Stortingsmeldingene i begynnelsen av 1970- åra, og i 1978 ble det utarbeidet en hovedplan for en helårsveg etter oppdrag fra vegsjefen i fylket. Veggen ble så endelig tatt med i revidert Norsk vegplan for perioden 1978—89.

Ordfører Erling Lyngen, kommuneingeniør Knut Selboe, rådmann Gunnbjørn Berggård og Kjell Inge Lein ved teknisk kontor åpner bommen for helårsveg mellom Stugudal og Brekken. (Foto Arbeidets Rett.)

Det var imidlertid ikke tatt endelig standpunkt til trasévalget for helårsvegen, og nå oppsto strid om hvor vegen skulle legges. Det var opprinnelig tre aktuelle linjer:

1. Stugudal—Brekken (Ridalsvegen)
2. Mosjøen —Reitan (Reitanvegen)
3. Selbu—Haltdalen

Forslaget om veg fra Selbu til Haltdalen ble aldri vurdert seriøst, da heller ikke Selbu kommune gikk inn for ei slik løsning. Kommunen støtta Ridals-alternativet i likhet med Tydal og Røros kommuner. Bare Holtålen holdt på Reitanvegen. Fylkestrafikksjefen støtta også dette alternativet, mens alle andre interessenter gikk inn for Ridalsvegen. For reindriftsnæringa ville en helårsveg uansett forstyrre driftsvegene. Men Reitanlinja var klart det uheldigste alternativet. En riksveg gjennom intensivområdet for reinen, kunne bety slutten for reindrifta i dette området, hevda lappefogden. Tydal hadde forlenget holdt på at det eneste riktige var å legge helårsforbindelsen gjennom Stugudal og Ridalen. For turistnæringa var det en avgjort fordel å få vegen gjennom det sentrale turist- og friluftsområdet. Kommunestyret argumenterte dessuten med at en helårsveg burde knyttes til mellomriksvegen nærmest mulig riksgrensa. Da ville det også være større

sjanse for å få gjennomslag for en videre indre vegforbindelse nordover til Meråker. Dessuten mente en at denne vegen ville bli lettere å holde åpen om vinteren enn Reitanlinja, som vil gå i værhardt terreng «hvor det etter kjentfolks vurdering vil medføre uovervinnelige anstrengelser å brøyte vinters tid». Den siste vurderinga ble kraftig imøtegått fra Holtålen kommunestyre, som også hevda at ei opprustning av Reitanvegen ville bli ei billigere løsning. Striden om vegvalget gjorde det kanskje lettere for myndighetene å utsette løyvingene. Det var også store summer som skulle til. I 1986 var prisen kommet opp i 55 millioner kroner. Nå ble det endelig godkjenning fra Vegdirektoratet på at Ridalslinja skulle velges, men bevilgningene uteble fortsatt. Tydalingene var imidlertid fast bestemt på at helårsveg ville de ha, og satte i gang med å ruste opp Stugudalsvegen. Kommunestyret bevilga en million kroner til staten, som det sa, for å vise vegmyndigheter og rikspolitikere hvor høgt de prioriterte fjellvegen. Videre arbeid ble så kjørt fram som sysselsettingstiltak. Slik ble det mulig å sette i gang etappevis bygging av vegen før finansieringa var avklart. I 1989 kom kommunen, fylkesmyndighetene og Statens vegvesen til enighet om en detaljplan for de første 5,8 km av vegen fra Stugudal. Arbeidet ble utført av Tydal kommune, og utgiftene skulle reknes som forskott på kommunens innsats. Arbeidet fortsatte i 1990, og vinteren 1990—91 ble vegen for første gang holdt åpen hele vinteren. I 1991 ble den så opparbeidet og asfaltert fram til Fjellheim.

Skole, barnehage, helse- og sosialstell

Vi har tidligere sett at kommunens engasjement på helse- og sosialsektoren var beskjedent, og at det meste var overlatt til private. Kommunen kom sterkere med først fra 1960-åra, da den overtok det økonomiske ansvaret for drifta av Helseheimen. Men tidlig på 1970-tallet lå utgiftene pr. innbygger i Tydal til helse- og sosialtjenester ennå på gjennomsnittet for andre kommuner i fylket. Dette endra seg raskt. I 1974 overførte Sanitetsforeninga hele Helseheimen til kommunen og forbeholdt seg bare rett til møte- og kontorlokaler. Imidlertid overtok fylket drifta fra 1979 til 1985, og i denne perioden betalte kommunen fylket for sine egne aldersheimspasienter. Bygget ble etter hvert utilfredsstillende, og kommunen ønska nytt. Men nybygg i Tydal kom ikke med på fylkets prioriteringsliste over helse- og aldersinstitusjoner i fylket. Tydal satte likevel i gang og førte opp et nytt tilbygg til 16 millioner kroner. Det sto ferdig i 1985, og kommunen overtok nå igjen drifta av hele Helseheimen. I tillegg hadde kommunen bygd trygdeboliger med seks leiligheter som sto ferdig i 1980.

Ungene feirer at barnehagen er ti år i 1988. (Foto Selbyggen.)

Denne satsinga fikk utgiftene til å fuke i været. I 1987 gikk det med tre ganger mer pr. innbygger til helse-

og sosiale tjenester enn i andre kommuner i fylket. Fjerdeparten av driftsutgiftene gikk til helse- og sosialsektoren. Denne andelen er likevel ikke større enn mange andre kommuner kan vise til. Fordelt pr. innbygger blir det også mer til undervisning i Tydal enn i de andre av fylkets kommuner. Men skolesektoren tar en mindre del av budsjettet enn i de fleste andre kommuner. I 1986 vedtok imidlertid kommunestyret å bygge ny skole på Kløfta og avsatte penger til dette fra 1988. Størsteparten av kostnadene må dekkes ved lån, og kommunens lånegjeld steg dermed fra 22,7 millioner kroner i 1990 til 42,5 millioner i 1991. Kommunens framtidige utgifter til skolen vil derfor komme til å øke mye om en rekner med tilbakebetaling av de lånte pengene. Det var uenighet om stedsvalget, for mange mente en heller måtte bygge ut gamleskolen. Det var også kommunestyrets syn da saka første gang ble tatt opp i 1982. Enkelte har stilt spørsmålsteget ved behovet for nybygg, siden elevtallet har vært synkende. Men bygginga på Kløfta har kommet i gang, og nyskolen ventes å bli tatt i bruk i skoleåret 1991—92. Tydal kom sent i gang med å bygge ut barnehager. En midlertidig plan ble lagt fram først i 1978. Denne gikk ut på ei prøveordning med ambulerende kortidsbarnehage i eksisterende bygg. En førskolelærer ble ansatt og dro rundt og holdt barnehage noen timer i uka i hver grend. Ordninga minte sterkt om den gamle omgangsskolen. Fra 1979—80 ble det så barnehagedrift i Gresli og Ås, ei kort tid også i Stugudal. I tillegg ble det gitt kommunal støtte til familiebarnehager, og kommunen kunne skryte av å ha full barnehagedekning for barn mellom tre og sju år. Fra 1991 får også barn under tre år tilbud om kommunal barnehageplass, og målet er å dekke behovet for alle barn.

Kultur og idrett

Utgiftene til kirke- og kultursektoren har siden 1970-åra tatt 8—9 prosent av driftsutgiftene. Andelen er ikke større her enn i de fleste andre kommuner, men innbyggerne kan glede seg over å ha fått kommunal støtte til bygging og drift av idrettsanlegg, lysløyper og aktiviteter. Lag og foreninger av ymse slag får kommunal støtte og gjør det mulig å holde oppe et høgt aktivitetsnivå og mange tilbud. Vi må spesielt nevne ei sterk satsing på tilbud og aktiviteter for barn og ungdom. Ett av dem er kommunal musikksskole som kom i gang i 1984 og senere ble gratis. (Egenandel blir innført fra 1992.) Den tidlige Krysset kafé er kjøpt inn av kommunen og brukes til ungdomsklubb. Et nytt bygdebokverk i tre bind hører også med til den kulturelle satsinga. Kulturvernet har fått et synlig resultat i nytt museumsbygg i 1990 og etablering av kulturområdet Brekka/Kistafossen. Det sto også delte meninger om museumsbygget. Noen ville heller gi plass for magasiner og utstillingsrom i det nye skolebygget og syntes det var vel råflott av en liten kommune å bygge museum til fire millioner kroner. (1,5 mill. av dette var tilskott fra Kulturrådet.)

Næringsstøtte

Kommunepolitikerne har hele tida vært klar over at kraftutbygginga ville bli midlertidig, og at arbeidsløshet igjen kunne melde seg når utbygginga var fullført. Etter 1970 har det særlig vært et vedvarende tema i kommunepolitikken hvordan en skulle skape et mer variert næringsliv. Det har vært enighet om at primærnæringene med tillegg av turisme og utmarksnæringer er og skal være hovedstammen i næringslivet, og disse har blitt hjulpet av jordbruksfondet fra TEV og et primærnæringsfond som kommunen har oppretta i tillegg. Men skal folketallet og sysselsettinga holdes oppe, må andre arbeidsplasser og virksomheter komme i tillegg. Ingen tenker seg eller ønsker at Tydal

skal bli en industrikommune, men kommunen har satsa sterkt på å få i gang noen industrielle bedrifter. Det første store tiltaket var å kjøpe inn et område på Berggårdsmyra i 1969 og bygge kommunale industriutleiebygg. Siden har flere firmaer eller selskaper starta opp med forskjellige virksomheter, og kommunen har i de fleste tilfella gått inn som aksjonær eller gitt støtte og lån. Kommunen har tapt mye penger på dette næringsengasjementet, men har også fått mye tilbake gjennom ringvirkningene som økt virksomhet og arbeidsplasser har skapt. Vi skal senere se nærmere på den kommunale næringspolitikken. I tillegg til industriltaka er det særlig turistnæringa som har fått kommunal støtte. Kommunen har bl.a. bidratt til at drifta av bygdas eneste hotelltilbud, Væktarstua, har fortsatt, og har dessuten kjøpt opp eller bygd ut en rekke friluftsområder.

Vekst i den kommunale administrasjon

Den økte kommunale virksomhet har naturligvis også ført med seg større administrasjonsutgifter og flere ansatte på kommunekontorene. I mange år og helt fram til 1970-tallet besto den faste administrasjon av kasserer, kombinert kommune- og sosialsekretær og kontorhjelptilbud som måtte betjene flere sektorer. Etter 1970-åra har vi fått en sterkere sektorisering og profesjonalisering. Etatene har fått en stab av kontorfolk og fageksperter under ledelse av en person i sjefstilling. Formannskapssekretæren ble kontorsjef, og tittelen ble endra til rådmann i 1981. På formannskapskontoret er det dessuten kommet to konsulentstillinger og mer kontorhjelptilbud. Kommuneingeniøren som begynte i midlertidig stilling i 1969, er blitt leder for en teknisk etat med tre andre fagfolk og to kontorfullmektiger. I 1971 ble det oppretta eget sosialkontor under ledelse av en sosialsekretær i foreløpig halv stilling. Denne ble sosialsjef i 1977 og gikk over i hel stilling. Da lov om helsetjenesten i kommunene kom, fikk helse- og sosialtjenesten felles administrasjon i 1984, og ledertittelen ble helse- og sosialsjef. Sosialkontoret fikk stilling for kurator i 1984 og senere kontorfullmektig i hel stilling. Helse- og sosialsektoren dekker nå i hovedsak fire felter og har (pr. 1989) 38 hele stillinger. Omkring 25 av dem er knytta til Tydal Helsehus, som alene står for vel halvparten av de totale netto driftsutgifter. Sosialtjenesten organiserer heimhjelpsordningene, forskjellige tiltak for eldre, barnevernet og annen sosial omsorg. Legetjenesten består av kommunelege, helsesøster og kontorsjukepleier. Heimesjukepleien har to hele stillinger og skal i første rekke ta seg av sjukepleie i heimene. Den organiserer også matombringning til faste klienter. Heimesjukepleierne foretar flere tusen besøk årlig (vel 3.000 i 1989), og i en langstrakt kommune som Tydal blir det også noen tusen mil kjøring hvert år (2.294 i 1989). Fra 1988 ble det også oppretta ei hel stilling i kommunen for ergoterapeut. Fysioterapitjeneste drives på privat basis, men får kommunale tilskott. Skolestyrekontoret har skolesjef, pedagogisk konsulent i halv stilling og kontorfullmektig. På kultursektoren var det bibliotek som var kommunens første ansvarsområde og utgiftspost, og kultursakene ble helt til 1980-åra overlatt til Formannskapskontoret eller oppnevnte utvalg. Ungdoms- og idrettsutvalget hadde bl. a. til oppgave å fordele kommunale midler til lag og organisasjoner. I 1975 vedtok Stortinget at det skulle gis statstilskott til kommunalt kulturarbeid, og det ble da valgt et eget kulturstyre i Tydal året etter. Administrasjonen ble lagt til formannskapskontoret. Først i 1982 ble det tilsatt kultursekretær i halv stilling. Kultursektoren ble skilt ut som egen etat fra 1986, og sekretæren ble nå kultursjef. I tillegg fikk kulturkontoret ei delstilling for å ta seg særskilt av barne- og ungdomsarbeidet. Bibliotekaren fikk også hel stilling, men skal som før betjene skolen i tillegg. Næringssektoren er en forholdsvis ny kommunal etat. Den har en forløper i tiltaksnemnda som kommunestyret valgte i 1958. En var da opptatt av å skaffe arbeidsplasser når

anleggstida tok slutt. Senere ble ansvaret for tiltaksarbeidet overlatt til formannskapskontoret. Men oppgavene vokste, og spørsmålet om å skaffe alternative arbeidsplasser ble særlig aktualisert på 1970-tallet. Kommunen tilsatte en egen tiltakssjef i halv stilling i 1980. Det var foreløpig ei prøveordning, og den ble som mange andre utvida og gjort varig. I 1980-åra ble tiltaksarbeidet lagt til et nyoppretta næringskontor som også skulle ta seg av turistarbeidet. Tiltakssjefen ble nærings- og turistsjef og fikk hjelp av næringskonsulent og kontorassistent. Det er ikke bare byråkratiet som har vokst, men også de politisk valgte representantene har fått mer arbeid og flere saker å hankses med. Sakspapirene til hvert kommunestyremøte har vokst til tjukke dokumentsamlinger. Det er blitt lenge siden kvinnerepresentantene kunne sitte og strikke under møtene. Ordførerjobben ble utvida fra 40 prosent til 60 prosent av hel stilling fra og med 1983, og til slutt heldagsjobb fra 1988. Og det økte antallet av kommuneansatte har gjort det nødvendig å opprette ei ny stilling for personalkonsulent. Den kom i 1985 og ble straks fulltidsjobb.

Nemnder og utvalg

Sjøl om administrasjonen har vokst, har det likevel ikke minska behovet for nemnder, utvalg eller styrer til å arbeide med særskilte saksområder. Antallet av kommunale nemnder og utvalg økte faktisk fra omkring 40 i slutten av 1960-åra til 60 i 1980. En stor del av befolkninga ble trukket med i et eller annet utvalg, og for enkelte som var med i flere, ble det mye møtevirksomhet i løpet av året. Kommunestyret kom nå til at antall utvalg og nemnder måtte reduseres. Enkelte, som f.eks. skolestyre og menighetsråd, var lovfesta og tillagt myndighet i visse saker ifølge særlover. Slike var det ikke noe å gjøre med. Men de fleste hadde delegert myndighet fra kommunestyret, og en vurderte i 1980 at noen kunne nedlegges. I valgperioden 1984—87 var det så 32 kommunale utvalg med i alt 144 medlemmer i sving. Men det viser seg at det er vanskelig å redusere antallet av utvalg, for etter 1988 er det blitt flere igjen. Det har også vist seg vanskelig å oppfylle lovens krav om likestilling mellom kjønna i offentlige utvalg og nemnder. Likestillingslova krever at det må være minst én av hvert kjønn når utvalget har tre medlemmer, eller minst to når medlemstallet er fire eller mer. Omtrent tredjeparten av utvalga oppfylte ikke disse krava i loven. Det var kvinnene som var underrepresentert, for det var omkring 35 prosent kvinner med i utvalga i slutten av 1980-åra. I 1988 fikk kommunen brev fra Likestillingsombudet at den måtte gjøre noe med de ti utvalga som ikke oppfylte krava om kjønnsmessig likestilling.

Ny organisasjonsstruktur

Fra et demokratisk synspunkt er det positivt at mange blir trukket med i politisk arbeid. Kommunen har også verdsatt dette ved at kommunalt valgte ombudspersoner får skyssgodtgjørse og faste tilskott for å delta i møter. Men blir det for mye møtevirksomhet og stor belastning på enkelte, kan det virke negativt ved at folk går trøtt av politisk arbeid. For både å bedre det kommunale styringsapparatet og utvikle lokaldemokratiet har organisasjonsstrukturen nærmest vært under kontinuerlig debatt i 1980-åra. Tydal vedtok en ny nemndstruktur i 1983, da det ble oppretta fem hovedutvalg. Under hvert av disse sorterte ulike underutvalg, nemnder eller styrer. På bakgrunn av ei utredning fra Norske kommunes sentralforbund om ny administrasjonsordning i kommunene, begynte politikerne å diskutere nye modeller på slutten av 1980-tallet. Rådmann Gunnbjørn Berggård la i 1989 fram et vidtgående forslag der hovedidéen var at

kommunen skulle få færre utvalg og to sektorstyrer som skulle erstatte etatene. Han ville også kutte ned tallet på kommunestyremedlemmer, men til gjengjeld gi politikerne mer tid, bedre skolering og større innflytelse. Formannskapet skulle etter forslaget bli det sentrale politiske organet, og medlemmene bli mer yrkespolitikere i den perioden de er valgt for. Andre har imidlertid reagert mot denne «funksjonsmodellen», som i stor grad har konsernet eller bedriften som modell, og partigruppene har lagt fram ulike syn. Resultatet av diskusjonene har blitt et kompromiss mellom eksisterende struktur og de mest vidtgående forslag. Tallet på kommunestyremedlemmer blir beholdt. Fem hovedutvalg blir erstatta av fire sektorstyrer:

1. Styre for teknikk og miljø.
2. Styre for næringene.
3. Styre for oppvekst.
4. Styre for helse og omsorg.

De viktigste endringene er at kultur-, skole- og barnehagesakene heretter vil sortere under en felles sektorsjef. Dessuten vil landbruksetaten bli overført fra staten til kommunen og styres av en sektorsjef for alle næringene.

Administrasjonsutgiftene

Formålet med en ny organisasjonsstruktur er å gjøre det politiske styringsapparatet bedre og rimeligere. Siden politikerne begynner å frykte reell nedgang i inntektene, må driftsutgiftene ned. Administrasjonen av kommunen er relativt kostbar, og har hele tida etter 1972 tatt mellom 14 og 20 prosent av driftsutgiftene. Dette er omtrent dobbelt så stor prosentandel som gjennomsnittet for kommunene i Sør-Trøndelag. Andelen blir imidlertid ikke så stor om en bare sammenlikner seg med småkommuner under 1.000 innbyggere. I mange av disse går en like stor del av inntektene til administrasjon som i Tydal. I kronebeløp pr. innbygger er likevel forskjellen mellom Tydal og de andre kommunene i fylket stor. I 1987 kosta f.eks. sentraladministrasjonen i Tydal 4.700 kroner pr. innbygger, mot 900 kroner i gjennomsnitt for alle kommunene i fylket. Hovedpostene på administrasjonssektoren gjelder utgifter til kontorpersonell og servieefunksjoner som en kommune må ha enten den er stor eller liten. Men administrasjonsutgiftene inkluderer også drift av kommunehus og diverse investeringer. Sammenlikninga med andre kommuner kan derfor være skjev, fordi Tydals utgifter økte mye etter at kommunen førte opp et tilbygg til kommunehuset i 1974. I 1980-åra ble også dette sprengt, og næringskontoret flytta ut til et utleiebygg for servieefunksjoner. I 1988 var administrasjonsutgiftene ekstra store pga. investeringer i EDB-utstyr. Året etter var det store utgifter til installering av heis og rullestolinnang i kommunehuset.

Et godt sted å bo

En romslig kommunal økonomi har gitt innbyggerne mange velferdsgoder og gjort at Tydal har blitt et godt og rimelig sted å bo. Siden Tydal er en utkant, har politikerne erkjent at en må drive en aktiv velferdsplitikk for å holde på bygdas ungdommer og gjøre det attraktivt å etablere seg i Tydal både for innfødte og innflyttere. Tomte- og boligpolitikken er et slikt middel. Kommunen har som nevnt foran opparbeidd boligfelt og tilbydd svært rimelige tomter. Bokostnadene er derfor rimelige i Tydal.

Strømprisene i kraftkommunen burde riktignok være enda lågere, etter manges mening. Men visse fordeler har da abonnentene fått. Verdien av konsesjonskrafta, ea. 1 mill. kroner, tilfaller Tydal kommunale kraftverk og kommer bygda til gode. I 1985 ble det vedtatt ei særordning, slik at alle fikk 2.500 kWh gratis kraft, gardbrukerne det dobbelte og andre næringsdrivende sju øre i avslag pr. kWh. Til gjengjeld ble strømprisen samtidig heva ti prosent, men den hadde da ligget fast i mange år. Denne ordninga er oppheva, men innbyggerne har nå i dag rimeligere strøm enn i de fleste i andre kommuner. De kommunale avgiftene blir også holdt på et rimelig nivå. Renovasjon, feiing, kloakkanlegg og vatn har vært delvis subsidierte kommunale ytelser. Det samme gjelder husleie i kommunale boliger. I 1980 var f.eks. høgste kommunale husleie satt til 690 kroner i måneden. Driftsutgiftene i de kommunale boligene var 2—3 ganger så store som inntektene. For mange barnefamilier er det en stor fordel at de får kommunal barnehageplass til en subsidiert pris. I 1990 kosta det ett tusen kroner i måneden for en heldagsplass i barnehagen. Gjennom kommunale tilskott og støtteordninger kompenseres ulempene og merkostnadene ved å bo i en utkant. Fra 1974 er det betalt reisetilskott til alle pendlere. Noen år senere ble det innført reisetilskott for elever i videregående skoler. Skoleungdom kan også søke om kommunale stipend. I de senere åra har kommunestyret garantert sommerjobb for alle skoleelever f.o.m. de som har gått åttende klasse i ungdomsskolen. Kommunen sysselsetter sjøl mange av dem i diverse vedlikeholdsjobber, kulturarbeid eller andre samfunnsnyttige sysler. God kommunal økonomi er også grunnlaget for andre velferdsgoder som få andre kommuner kan vise til. Vi kan nevne gratis musikkskole og ungdomsklubb. For de eldre innbyggerne må særlig framheves et godt utbygd helse- og sosialvesen. I noen år etter 1985 slapp også trygdede og pensjonister å betale egenandel ved legebesøk.

Ungdommenes ønsker og meninger

Velferdspolitikken har så langt vi kan bedømme det vært vellykka i den forstand at både unge og eldre gir uttrykk for trivsel. De fleste vil gjerne bli boende i bygda, og det er få problemer med å rekruttere personer til ledige stillinger. Det er kanskje viktigst å lytte til hva ungdommene mener, for det kan gi en pekepinn på om Tydal har sjanser til å bli et livskraftig bygdesamfunn i framtida også. I 1969 var det to av fem elever i siste årskull på ungdomsskolen som ikke ville bo i Tydal i framtida. Om de fikk velge bosted fritt, sto Trondheim høgt på ønskelista, men mange kunne ellers tenke seg å bosette seg i Selbu. Halvparten av elvene sakna brukbare ungdomslokaler og flere aktivitetstilbud for ungdom. En gjentatt spørreundersøkelse blant niendeklassingene i 1991 viste at flere var nå positive til å bo i Tydal. Bare to av ni ville velge å bo andre steder. Hvorfor flytte når man er lykkelig i Tydal, svarte en. For de som ville flytte, var fremdeles Trondheim og Stjørdal de mest aktuelle stedene. De fleste ville ikke reise lenger enn at de kunne ha god kontakt med heimbygda si. Et overveldende flertall mente at Tydal er et godt sted å bo på. Det er særlig fint for unger her, men kan bli «veldig kjedelig når du blir større», skrev ei jente. Mange sakna derfor flere fritidstilbud for ungdom om kveldene, og noen ville ha idrettshall og enda bedre mulighet for å drive sport og idrett. Vår lille undersøkelse tyder altså på at bygda kan få beholde ungdommen sin — forutsatt at det skaffes arbeidsplasser. Ungdommene i 1991 synes å være mer interesserte i å bo i heimbygda si enn de som var på samme alder for noen tiår tilbake. Det interessante — og oppløftende for kommunen — er at flertallet av 16-åringene framhever et lite og godt miljø der alle kjenner alle som et positivt trekk. En utkant som består av trivelige mennesker og har god økonomi til å skape et aktivt og godt miljø med allsidige tilbud for alle, må ha gode framtidsmuligheter. At en fra

naturens side også er utstyrt med fin natur, gjør framtida ikke mindre lovende.

Politikk

Kommunalpolitikken og det politiske livet i Tydal har i nesten hele vårt århundre vært prega av to tradisjoner. Den ene er den sterke tilslutninga til arbeiderbevegelsen, og den gjelder hele dalføret. I Selbu har kommunistene hatt ei forholdsvis sterk stilling. I Tydal ble det Arbeiderpartiet, og det erobra flertallet i kommunestyret i 1934. Tilstrømminga etter krigen av anleggsarbeidere, som slo seg ned i bygda, forsterka partiets dominans. En annen tradisjon har vært det borgerlige samarbeidet i lokalpolitikken. Helt fra det ble satt opp valglister i 1919 ble det satt opp ei felles liste som alternativ til Arbeiderpartiets. Fra 1925 kalte den seg den upolitiske velgerliste. Dette stabile politiske mønsteret varte til 1970-tallet. Etter den tid har vi fått andre trekk i bildet og nye politiske tilstander. Ett trekk er danninga av partiforeninger, slik at det borgerlige samarbeidet har blitt et forhandlingsspill mellom organiserte grupper. Opposisjonen til Arbeiderpartiet kom til å fordele seg på flere lister. Den første var lista til Sosialistisk folkeparti i 1967, og tjue år senere sprakk det borgerlige samarbeidet. Venstre stilte ren partiliste i 1987, og samtidig dukka det opp en ny upolitisk variant, Bygdefolkets egen liste. Valget i 1987 var det første som brøt den fellesborgerlige tradisjon. Det resulterte også i at Arbeiderpartiet mista flertallet i kommunestyret, og det fikk det heller ikke igjen i 1991. En lang tradisjon var brutt. Disse endringene etter 1970 har etter alt å dømme sammenheng med et økende politisk engasjement i bygda. Valgdeltakelsen, både ved lokalvalg og rik valg, ble merkbart større. De mange nye partiforeningene kan vi også ta til inntekt for økt interesse for politikk. Og partienes virksomhet har kanskje bidratt til å stimulere interessen ytterligere. Vi kan også peke på at lokalavisa Selbyggen har hatt flere politiske intervjuer og innlegg enn før. Dessuten har dalføret fått nærradiostasjon. De politiske diskusjonene har gått særlig høgt ved de to siste kommunevalga, noe som førte til at Tydal hadde størst prosentvis valgdeltakelse av alle kommuner i landet.

Partier, foreninger og valglister

Arbeiderpartiet i Tydal var lenge stort sett alene om å drive partiarbeid i bygda. Etter krigen stemte omkring to tredjedeler av velgerne på Arbeiderpartiets liste ved kommunevalga. Et vendepunkt kom i 1967 da stemmetallet sank for første gang etter krigen. Den nye SF-lista dette året fikk 16 prosent av stemmene, og erobra to av Arbeiderpartiets mandater. Lokallag av SF ble danna året etter valget. SF trakk trulig til seg mange som tidligere hadde stemt på Arbeiderpartiet, og noen anleggs- og skogsarbeidere var aktive i ledelsen. Men veteranene i SF var stort sett nye folk i lokalpolitikken, og danning av lokallag ble ikke oppfatta som en alvorlig splittelse av det lokale arbeiderpartiet. Det var mer en avlegger av den opposisjonen som hadde vokst fram på 60-tallet til Arbeiderpartiets politikk, særlig dets utenriks- og forsvarspolitik. SF eller senere SV (Sosialistisk venstreparti) gjorde faktisk sitt beste kommunevalg i Tydal i 1967, men det sto sterkt også i første del av 70-tallet. Arbeiderpartiets oppslutning var derimot nede i en bølgedal på denne tida. Ved Stortingsvalget i 1973 fikk Arbeiderpartiet for første gang siden 1931 under halvparten av stemmene fra Tydal. Kommune- og fylkestingsvalget to år senere bekrefta tilbakeslaget. Årsaken finner vi delvis i EF-striden i 1972. Motstanderne til fellesmarkedsplanene var mange i bygda, og ved avstemminga i 1972 stemte 70 prosent nei. Sosialistisk Folkeparti kom særlig styrka ut av EF-striden og gjorde, som ellers i landet, et godt valg i 1973. Partiet fikk 14 prosent av stemmene i Tydal, og ble

jamstort med Venstre og Senterpartiet. Ved 1975-valget kom Sosialistisk Venstreparti i «vippeposisjon» i kommunestyret da Arbeiderpartiet og den borgerlige felleslista fikk like mange representanter. Arbeiderpartiet gikk med på et samarbeid og imøtekom SV sine krav om å få en representant i formannskapet. I slutten av 1970-åra greide Arbeiderpartiet å vinne tilbake noen av de tapte stemmene, mens tilhengerskaren til SV minka. I praksis støtta SV- laget Arbeiderpartiet, og i 1979 lot det like godt være å stille egen liste ved kommunevalget. Medlemsmassen skrumpa inn såpass mye at laget ble lagt ned. SV kom imidlertid sterkt tilbake i 1983 og fikk igjen to representanter i kommunestyret. Det gikk denne gang ut over den borgerlige felleslista. Den hadde fordobla stemmetallet sitt siden de første valga etter krigen. Men framgangen ble nå snudd i 1983, og neste kommunevalg skulle vise seg å bli et sjokkvalg for både samarbeidspartia og Arbeiderpartiet.

Venstre

Venstre ble splitta på EF-saka i 1972, men Stortingsvalget i 1973 viste likevel pen framgang for partiet i Tydal. Ved fylkestingsvalget i 1975 ble det til og med nest største parti i bygda. Tydalingene stemte da Nils Slungård inn i Fylkestinget og bidro til at han beholdt denne plassen i de to neste periodene også. Men da Venstre brøt ut av det borgerlige samarbeidet og stilte egen liste ved kommunevalget i 1987, svikta velgerne. Partimedlemmene trudde nok de skulle få minst ett mandat, og det skulle ikke så mange stemmer til, siden antall representanter var utvida fra 13 til 17 i 1971. Men lista fikk bare tre prosent av stemmene og ble ikke representert i kommunestyret. Valga etterpå har stadfesta at Venstres oppslutning i Tydal ikke er større enn det landspartiet kan vise til.

Høyre

«Høgreviden» nådde Tydal relativt sent. Partiet Høyre fikk minst oppslutning av alle ved Stortingsvalga i 1969 og 1973. Men så gikk det fort oppover. Resultatet fra Stortingsvalget i 1977 var såpass lovende at det ble danna lokallag året etter. Ved stortingsvalget i 1981 hadde Høyre blitt nest største parti i Tydal med 19 prosent av stemmene. Høyre hadde kanskje beholdt stillinga senere også, dersom ikke Fremskrittspartiet hadde kommet inn på banen. Fremskrittspartiet vokste særlig i slutten av 1980-åra og fikk sitt beste resultat ved stortingsvalget i 1989 i med 8 prosent av stemmene i Tydal. Mye tyder på at det tok stemmer først og fremst fra Høyre, kanskje også fra Arbeiderpartiet, og at det erobra mange førstegangselgere. Høyre og Fremskrittspartiet greide til sammen å beholde nesten femteparten av velgerne i 1980-åra ved Stortingsvalga. Det er vanskelig å finne noen spesifikke lokale årsaker til Høyre-framgangen i Tydal. Lokallaget eller enkeltpersoners innsats kan neppe gjøre krav på hele æra for framgangen. Den skyldes trulig mer at moderpartiets politikk har virka tiltrekkende, og valga i Tydal har fulgt samme sving ninger som andre steder i landet. Det skjedde også i 1991, da både Høyre og Fremskrittspartiet gikk mye tilbake.

Joralf Østby (til høyre) rykka opp til ordfører i 1968 da Hilmar Østby døde. Joralf Østby er den yngste som har hatt ordførervervet i Tydal. Peder Kr. Aune (til venstre) overtok som ny ordfører i 1972, og ble gjenvalgt også i de tre etterfølgende periodene. Han trakk seg ved valget i 1987. Aune er dermed den som har sittet lengst i ordførerstolen i Tydal. Bildet er fra valgkampen i 1983. Joralf Østby var da første-kandidat på den borgerlige felleslista, mens Tora Hilmo (i midten) sto øverst på lista til SV.
(Foto Selbyggen.)

Senterpartiet

Senterpartiet fikk ei økende tilslutning i Tydal i 1960-åra og tok hele 20 prosent av stemmene ved Stortingsvalget i 1969. Siden har stemmeandelen svinga mellom 14 og 18 prosent. Lokallag ble danna i 1974, og det har fått forholdsvis mange av sine medlemmer inn i kommunestyret gjennom den borgerlige felleslista. Siden primærnæringene står så sterkt i Tydal, er dette resultatet ikke overraskende. Men det var kanskje i overkant av egne forventninger at partiet skulle gjøre det så godt ved fylkestingsvalget i 1991. Hver fjerde tydaling stemte da på Senterpartiet. Partiets syn i distriktpolitikken og avvisning av EF gjorde trulig særlig inntrykk på velgerne i Tydal.

Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkeparti har derimot aldri fått større fotfeste, og oppslutninga har hele tida vært mindre enn det partiet har fått på landsbasis.

Stortings- og fylkestingsvalga 1973–1991

år	avgitte stemmer			DNA	SV V/DLF	Kr.F	SP	H	Fp	
	m	kv.	tot.							
1973-S ...	289	225	514	243	70	67	33	71	19	10
%.....	85	76	81	47	14	13	6	14	4	2

1975-F ...			467	197	51	90	19	86	22	—
%.....				42	11	19	4	18	5	
1977-S ...	296	236	532	285	34	60		94	47	4
%.....	83	78	81	54	6	11		18	9	1
1979-F ...			485	246	22	59	14	74	63	1
%.....			69	51	5	12	3	15	13	0
1981-S ...	317	260	577	284	38	33	17	79	108	14
%.....	83	78	81	49	7	6	3	14	19	2
1983-F ...			526	265	53	57	10	62	63	12
%.....			70	50	10	11	2	12	12	2
1985-S ...	324	310	625	326	62	17	23	84	98	11
%.....	84	81	82	53	10	3	4	14	16	2
1987-F ...			561	246	63	33	13	86	75	36
%.....			73	44	11	6	2	15	13	6
1989-S ...			663	287	86	20	24	105	78	56
%.....			85	43	13	3	4	16	12	8
1991-F ...			586	211	103	16	17	153	57	26
%.....			76	36	18	3	3	26	10	4

Valgdeltakelse

Helt til og med 1967 var deltakelsen ved kommunevalget i Tydal mindre enn ellers i fylket. Fra og med valget i 1971 ble det omvendt. Plutselig var fram møtet i Tydal ti prosent større enn gjennomsnittet i fylket. Antall representanter som skulle velges, var utvida fra 13 til 17. Den tradisjonelle upolitiske lista var nå blitt ei fellesliste for samarbeidende partier, og SF skulle forsvare sitt gode resultat fra forrige gang. Alt dette virka kanskje mobiliserende på velgerne. Ved de neste tre valga var fram møtet noe mindre, men lå fremdeles over gjennomsnittet i fylket, sjøl om det sank noe. I 1987 førte så en oppheta vagkamp til at hele 89 prosent av de stemmeberettiga ville være med og avgjøre sammensetninga av kommunestyret. Det var ikke bare rekord i Tydal, men i hele landet. Fram møtet sank noe i 1991, men også da hadde Tydal prosentvis størst valgdeltakelse av alle kommuner.

Valgdeltakelse ved kommunevalga 1971—91

	Valgdeltakelse i prosent			Avgitte stemmer
	Menn	Kvinner	I alt	I alt
1971	84	77	80	507
1975	72	72	72	479
1979	75	72	74	521
1983	76	76	76	569
1987	92	86	89	688
1991	83	88	86	660

Tydalingene har også tradisjonelt vært flinke til å stemme ved Stortingsvalga, og fra 1970-åra har deltakelsen ved alle valg vært over åtti prosent. Vanligvis møtte mennene flittigst fram. Ved EF-avstemminga i 1972 var det f.eks. ti prosent flere menn enn kvinner som stemte. Valganalyser fra denne spesielle avstemminga forteller oss at mange eldre kvinner ikke deltok. Blant de yngre var frammøtet mer likt mellom kjønna. Ved kommunevalga har forskjellen mellom menns og kvinners valgdeltakelse ikke vært så stor. I 1991 var det faktisk flest kvinner som stemte. Vi har tidligere vist at det har blitt like mange kvinner som menn i lønna arbeid, og kanskje det nettopp er en sammenheng mellom yrkesaktivitet og politisk deltakelse? Årsakene til endringene i kvinners atferd skal ikke drøftes videre her, men vi må slå fast at det ikke er snakk om full likestilling i politikken. Etter 1970 ble det mange kvinnelige vararepresentanter til kommunestyret, men det var lenge bare to eller tre som fikk fast sete. Ved valget i 1987 kom det inn fem kvinner, og beste resultatet, sett fra et kvinnesynspunkt, ga 1991-valget med seks kvinner — mens det kom inn elleve menn. Maktskifte Den store valgdeltakelsen ved kommunevalget i 1987 var bemerkelsesverdig. Det meste sensasjonelle var imidlertid valgresultatet. Velgerne hadde fått fem lister å velge mellom. Foruten de tradisjonelle listene til Arbeiderpartiet, SV og felleslista til de borgerlige partia, stilte Venstre egen liste. Den femte lista var nykommeren Bygdefolkets egen liste. Da stemmene ble talt opp, hadde den siste erobra ni mandater, like mange som Arbeiderpartiet hadde hatt før, og fikk dermed rent flertall i kommunestyret. 54 år med arbeiderpartistyre var slutt. Hva hadde skjedd, hvorfor ble det danna ei bygdefolkets liste og hva slags politikk sto denne for? Listestemmer og representanter ved kommunevalga 1971—91

	Arb.p	SV	Borg. Fellesl.	Venstre	Bygdef.1
1971	264	62	180		
repr	9	2	6		
1975	212	49	210		
repr	8	1	8		
1979	280		221		
repr	9		8		
1983	287	65	211		

repr	9	2	6		
1987	152	46	114	21	350
repr	4	1	3		9
1991	175	72	127		278
repr	5	2	3		7

Rådmannsstriden

Forklaringa på at det ble stilt opp ei bygdeliste, finner vi i striden omkring ansettelse av ny rådmann. Høsten 1986 meldte det seg to vel kvalifiserte søkere til stillinga. Skolesjef Erling Lyngen hadde tidligere vikariert som rådmann i kommunen og ble rekna av de fleste bygdefolk som den fremste kandidaten til jobben. Han ble da også enstemmig innstilt som nummer én av både administrasjonsutvalget og formannskapet. Kommunestyret valgte imidlertid — med én stemmes overvekt – å tilsette sosialsjef Gunnbjørn Berggård i stillinga som ny rådmann. De fleste i bygda ble mer eller mindre forundra og begynte å spekulere over hva som hadde skjedd. At avstemminga foregikk skriftlig, slik som praksis er ved ansettelse i kommunen, ga spekulasjonene ekstra næring. En del av de kommuneansatte skrev seg på ei protestliste til støtte for Lyngen. Rådmannstilsettinga ble naturligvis godt stoff for media, og oppmerksomheten omkring den kom til å vare utover vinteren og våren 1987, fordi ansettelsen ble brakt inn for Sivilombudsmannen. Det ble bl.a. reist spørsmål om noen i kommunestyret var inhabile ved avstemminga, og om mangelfulle opplysninger ved søkerlista kunne ha virka inn. Rådmannstilsettinga ble et viktig samtaleemne — og ga stoff til diverse avisinnlegg i lokalavisa. Og når folk diskuterte, kom også anna politisk misnøye mer fram. Noen i kommunestyret krevde at tilsettinga måtte tas opp på ny. Men ordføreren fant ingen formelle grunner til å gjøre om kommunestyrets tidligere vedtak. Uttalelser fra fylkesmann eller sivilombudsmann brakte heller ingen endringer i rådmannstilsettinga.

Bygdefolkets egen liste

Vi har ingen grunn til å tru at tilsettinga av rådmann var en partipolitisk avgjørelse. Gunnbjørn Berggård hadde neppe noen fordel av å være SV-medlem, og Lyngen var å rekne som partipolitisk uavhengig. Likevel kom saka til å virke negativt for Arbeiderpartiet. Andre saker det var delte meninger om, f.eks. valg av skoletomt, hadde muligens samme effekt, trass i at uenigheten oftest gikk på tvers av partier og ikke mellom dem. Men i politikken er det slik at når folk er uenig i avgjørelser, faller skyld og ansvar tyngst på det partiet som har flertallet og makta. Mange festa seg trulig mest ved de små sakene når de gjorde seg opp meninger om styret i bygda. I en valgkamp kunne vedtak som gjaldt noen få tusener av kroner bli viktigere enn spørsmåla om investeringer i millionklassen. Kommunestyret hadde lyktes dårlig i å skaffe bygda industriarbeidsplasser. Noen bedrifter som hadde fått kommunal støtte, gikk konkurs etter kort tid, og kommunen hadde tapt penger. Det svekka kanskje noe av tilliten til politikerne. Rådmannstilsettinga gikk også på tilliten løs. Noen festa seg særlig ved at kommunestyret innløste et bolighus med tomt som forlenget var regulert til skoleformål — og så valgte det senere å bygge ny skole et anna sted. Foran valget i 1987 var det altså misnøye med politikerne som kunne utnyttes, og saker å kritisere dem for. Rådmannsstriden utløste handling. Lyngen hadde markert seg gjennom lang tid i det politiske bildet, og

Senterpartiet (og Venstre?) kunne tenke seg å ha Lyngen med på ei eventuell partiliste. Andre tenkte dristigere: Vi lager ei ny upolitisk liste med Lyngen på topp! Oddmund Dyrhaug og Oliver Høgli satte seg i spissen for arbeidet. Begge hadde vært med i kommunestyret tidligere, Dyrhaug for SV og Høgli for Arbeiderpartiet. Og de fikk forbausende lett folk fra forskjellige leirer til å stille opp på ei ny liste. Lyngen grep sjansen, og ved påsketider sa han ja til å være førstekandidat på Bygdefolkets egen liste. Bygdelista ble av mange oppfatta som ei ren protestliste. Men Lyngen og de andre kandidatene ville gjøre den til et nytt alternativ til de partipolitiske listene. I lokalpolitikken er personvalget ofte viktigere enn partivalget. Ved valget i 1987 kom personene særlig i fokus. Dette førte til hard medfart med enkelte kandidater som ble tillagt meninger og oppfatninger. Det var ikke noe nytt og uvanlig. Mange hevder og trur at rykter og direkte usannheter gikk hardest ut over Arbeiderpartiets ordførerkandidat. Den nye partiuavhengige lista hadde vel størst appell overfor borgerlige velgere. Bygdelista antok også at disse var mindre knytta til sine partier enn arbeiderpartivelgere. I valgkampen «fridde» Bygdelista derfor særlig til Arbeiderpartiets velgere ved å argumentere for at en godt kunne stemme på Bygdelista ved kommunevalget og på partiet sitt ved fylkestingsvalget. Denne agitasjonen lyktes til overmål. Folk fra alle partier stemte på Bygdefolkets egen liste. Med det fikk de gitt Lyngen oppreising for at politikerne ikke tilsatte han som rådmann, og de fikk uttrykt sin misnøye med andre avgjørelser. Enhver kunne finne en partifelle eller god grendemann de kunne kumulere eller flytte på. Samtidig kunne velgerne stemme på ei ren partiliste ved Fylkestingsvalget. Slik var det ingen som led noen politiske kvaler ved at Arbeiderpartiet ble fratatt makta i 1987.

Hvem stemte på Bygdefolkets egen liste?

En sammenstilling av valgresultata fra kommune- og fylkestingsvalget i 1987 viser at bygdelista må ha tatt stemmer fra alle hold. Siden så mange ikke brydde seg om å stemme ved fylkestingsvalget, kan vi ikke dokumentere hvilket parti som tapte mest til Bygdelista. Talla tyder på at SV-velgerne var de mest partiløje, og at overgangen fra Arbeiderpartiet var litt større enn fra Felleslista og Venstre. Arbeiderpartiet ble utsatt for en viss politisk slitasje. Mange tradisjonelle arbeiderpartivelgere og -sympatisører må ha ment at det var sunt med et maktskifte. Men ingen partier kunne etter valget stole på sine velgere, for over halvparten av dem ville prøve et nytt alternativ.

Kommune- og fylkestingsvalget i 1987

	Avgitte stemmer	DNA	SV	V	Kr.F S og H	Fp	Bygdef. liste
Komm.v.....	683	152	46	21	114	-	350
Fylkesv.....	561	246	63	33	174	36	-

Program og ideologi

Som vi var inne på tidligere, har det vært en gammel tradisjon med upolitiske lister i Tydal. Bygdefolkets liste representerte slik ikke noe nytt. Programmet til lista presenterte heller ikke noen nye eller avvikende meninger. Programma til listene var som før i Tydal, ikke så ulike. Den nye Venstre-lista hadde særlig mange av de samme tankene om lokaldemokratiet som Bygdelista presenterte. Men Bygdelistas program

skapte kanskje forestillinger om at deres kandidater ville noe mer enn de andre ved hyppig bruk av formuleringer som «bedre», «større», «seriøse» og «mer kritiske holdninger». Programmet i 1987 ville f.eks. ha ei bedre økonomistyring, det krevde større åpenhet og mer informasjon om aktuelle saker, et seriøst tiltaksarbeid og framholdt behovet for mer kritiske holdninger til større investeringer. Det virkelige nye med Bygdefolkets liste var ikke de små uenigheter i saker og prioriteringer, men appellen til folks direkte deltakelse og kritikken av partipolitikk og byråkrati. Vi vil kalle dette for et populistisk innslag. Populismen har historisk vært knytta til opposisjons- eller protestbevegelser. Den er langt fra noen éntydig ideologi, og lar seg vanskelig plassere langs en høyre-venstre skala, iallfall ikke i lokal utforming. De som bruker begrepet som honnørord, gjør det identisk med et demokrati der velgerne har stor og direkte innflytelse på de styrende. Det knyttes ofte til andre begreper som medbestemmelsesrett og størst mulig lokalt sjølstyre. Andre bruker populisme-begrepet som skjellsord når de mener at politikere appellerer mer til følelser en fornuft, eller når politikernes henger seg på «populære» standpunkter. Populistiske innslag i Bygdelista finner vi i enkelte programformuleringer, i artikler og intervjuer, og i valgagitasjonen i 1987 og i 1991. Ideologien har særlig blitt målført av Erling Lyngen. Den er sterkt anti-partipolitisk: «Ikke partipolitisk prestisje, men lokal idéskapning og skjønn må prege det politiske arbeid i Tydal», var ei av programformuleringene i 1987. Folkestyret skulle forbedres gjennom idédugnader og folks deltakelse i åpne møter og debatter. Velgere og politikere skal ta standpunkt uten bindinger til sentraldirigert politikk, het det i valgkampen. Et anna hovedtrekk er anti-sentralisme eller kravet om større lokal råderett. «Lokalt demokrati og sjølstyre» het ei av overskriftene i 1987. Kommunen burde få større makt og avgjørelsesmyndighet, og mer av ansvar og beslutninger skulle delegeres nedover. Det er uvisst hvor stor betydning programformuleringene hadde for velgerne. Programmet betydde neppe så mye i 1987, og var heller ikke det helt sentrale i 1991. De fleste velgere studerer vanligvis ikke valgprogrammer så nøye. Motstanderne til Bygdelista avviste mange av formuleringene som retorikk, talemåter eller direkte svada. En kan ikke styre en kommune etter allmannamøter, ble det sagt. Mange hevda at demokratiet har blitt båret fram gjennom partier og organisasjoner. At partiskillene har blitt mindre og ideologiene mer diffuse har ikke avskaffa behovet for partier i det politiske livet. Mange frykter at upolitiske lister representerer en fare for demokratiet, fordi fokus settes mer på personer enn politikens innhold. Men bygdelistas talsmenn framstiller slike lister som pustehull for demokratiet. Uansett oppfatninger er det nærliggende å oppfatte Bygdelista i Tydal (og tilsvarende lister andre steder) som uttrykk for misnøye og at demokratiet ikke har fungert godt nok. Den store tilslutninga Bygdelista fikk i 1987, viser at den ble godt mottatt. Suksessen lista hadde med sine «hjertesaker», gjorde også at valget i Tydal ble en inspirasjonskilde for andre som ville lansere liknende bygdelister i 1991. Det var mange som søkte og fikk råd og opplysninger av ordføreren i Tydal foran det valget.

Valget i 1991

I praksis så neppe mange av velgerne store endringer fra arbeiderstyre til bygdefolkets styre. Det hadde ikke blitt mer av åpenhet, grendemøter og politisk innflytelse for den enkelte enn under det forrige styre, het det i valgkampen i 1991. Nå ble rollene snudd om. Bygdelista var i forsvarsposisjon og trakk fram alt det gode de hadde gjort og de store investeringer og tiltak som var påbegynt eller gjennomført. Kandidater på andre lister mente at Lyngen påberopte seg vel mye ære for alt, for tiltaka var enten påbegynt før 1988 eller ville ha blitt gjennomført uansett hvem som styrte. Dessuten hadde det vært stor enighet om det

meste. Bygdefolkets liste stilte i 1991 med delvis samme mannskap som sist. En stemme på Bygdelista ville derfor denne gang uttrykke ønske om stabilitet og at de samme personene skulle lede utviklinga i Tydal. Utskiftingene var større på de andre listene. Mest overraskende var det kanskje at Høyre for første gang fikk sin kandidat som eneste kumulerte på toppen av den borgerlige felleslista. De politiske diskusjonene var også livlige foran valget i 1991, og Selbyggen hadde flere politiske innlegg fra Tydal enn fra Selbu. For første gang ble det også gjort noen Gallup-undersøkelser i Tydal, og valgresultatet kom neppe så overraskende som forrige gang. Arbeiderpartiet gikk fram og vant ett mandat. SV gjorde ett av sine beste valg og fikk to representanter i det nye kommunestyret. Borgerlig fellesliste beholdt Stemmetallet fra 1987 og sine tre mandater. Bygdefolkets liste gikk som venta noe tilbake. Den tapte to mandater og dermed flertallet. Men med tilslutning fra 43 prosent av velgerne, ble det vanskelig å tolke resultatet slik at det var ønske om at andre skulle overta. Forhandlinger etter valget førte da også til enighet om at Lyngen skulle fortsette som ordfører. Ingen kunne iallfall klage over frammøtet. Det ble riktig nok litt mindre enn sist, men 86 prosent var igjen rekord i landet. Som i 1987 stemte folk forskjellig under kommunevalget og fylkestingsvalget. Sammenlikner vi igjen resultatene fra begge valg, viser det seg at Bygdelista må ha fått stemmer fra alle partier. Denne gangen ble Felleslista den klare taperen. Ved fylkestingsvalget fikk de samarbeidende partia Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet 41 prosent av stemmene (243 stemmer), men halvparten så mange stemmer ved kommunevalget (19 prosent og 127 stemmer). Svikten av arbeiderpartivelgere var derimot langt mindre enn i 1987. SV beholdt også sine kjernevelgere, men det var forholdsvis flere enn før som stemte på SV ved fylkestingsvalget, og samtidig valgte andre lister ved kommunevalget.

Etter Bygdelistas valgseier i 1987, ble Erling Lyngen ny ordfører. Lyngen var da skolesjef, og tre av hans forgjengere i ordførervervet har også vært lærere.

Ordføreren er her flankert av formannskapsmedlemmene Lis Nygård og Bersvend Græsli. Alle tre stilte opp på nytt igjen på Bygdefolkets liste i 1991, og ble også gjenvalgt. (Foto Selbyggen.)

Kommune- og fylkestingsvalget 1991

	Godkj.	DNA	SV	H, S, V og Kr.f.	FP	Bygd. stemmer liste
Komm. v.	652	175	72	127	-	278
Fylkesv.	586	211	103	243	26	

Sjøl om de tradisjonelle velgerne til Arbeiderpartiet var mer lojale mot partiet sitt enn fire år tidligere, lover valgresultatet ikke godt for partiet. Ei oppslutning på 36 prosent ved fylkestingsvalget er partiets dårligste valg utafør lokalpolitikken siden stortingsvalget i 1912. Den store framgangen til SV kan ikke helt kompensere for tilbakegangen, men de to partia har fremdeles tilslutning fra over halvparten av velgerne. Høyre og Fremskrittspartiet tapte begge terreng ved siste valg, mens Senterpartiet kunne vise til at de erobra fjerdeparten av velgerne i Tydal. Disse endringene skyldtes neppe så mye særskilte lokale årsaker, siden de samsvarer med resultatene i mange andre kommuner der primærnæringene står sterkt.